

BELLETEN

Cilt: II

II. Kânuu — Nisan 1938

Sayı: 5/6

İKİNCİ TÜRK TARİH KONGRESİ

Muzaffer Göker

T. T. K. Genel Sekreteri, Profesör

15/4/1931 tarihinde Atatürk'ün yüksek himayeleri altında kurulmuş olan Türk Tarih Kurumu ilmiğ vesikalara dayanarak Türk Tarihini tetkik ve elde edilen neticeleri neşir ve tamim etmekle iştigal eder.

Tarih Kurumu 2-11 temmuz 1932 tarihinde I. inci milliğ Kongresini yaptı. Bu kongrede ilmiğ esaslara istinat eden Türk Tarih tezi ifade, münakaşa ve tesbit olundu.

O zamandan beri Türk Tarihinin izah ve tevsiki için devam eden çalışmaların verdiği neticeleri Türk ilim âlemine, tarih ile alâkalı dünya âlimlerine bildirmek, bu neticeleri geniş bir ilmiğ tenkite, münakaşaya arz etmek düşüncesiyle, 1937 senesi Eylûlünde ikinci bir kongrenin toplanmasını faydalı gören Kurum, bu toplantıya Türk ve yabancı âlimleri davet etti.

Bu davet yurttta ve muhtelif ecnebiğ memleketler âlimleri arasında büyük bir alâka ile karşılandı.

* *

İhzarîğ çalışmalar: Tarih Kongresi münasebetiyle bir de Tarih Sergisinin hazırlanmasını faydalı gören Kurum, Kongre ve Sergi işleriyle meşgul olmak üzere, bir organizasyon komitesiyle iki komisyon teşkil etti. Bu komisyonlar Haziran ayından itibaren çalışmağa başladılar.

Kongreye iştiraki kabul eden Türk ve ecnebiğ âlimlerden komunikasyonlarının tam metnini veya hulâsalarını temmuz bidayetine kadar Kuruma göndermeleri rica edildi. Bu tezler komisyonda tetkik olundu. Dil müşkülâtını önlemek için bir tercüme heyeti teşkil edildi. Türkçe tebliğler yabancı dillere, yabancı dillerdeki tebliğler türkçeye tercüme ettirildi. Bu tercüme broşür halinde bastırıldı. Kongre esnasında âzâya tevzi olundu.

Ruznamenin tanzımı: Yerli ve yabancı âlimlerin uzun müddet vazifelerinden, araştırmalarından uzak kalamıyacaklarını takdir eden organizasyon komitesi, Kongrenin 20 eylülde açılmasına ve 25 eylülde kapanmasına karar verdi. Kongre ve Sergi için İstanbulda Dolmabahçe Sarayının muhtelif salonları Hükûmetçe tahsis olundu.

Gönderilen ve yahut gönderileceği haber verilen tezlerin çokluğu karşısında çalışma plânını tanzim etmek hiç te kolay olmadı. Tebliğler arasında tercih yapmak güçtü. Komisyon yabancı âlimlerin Türk Tarih tezi ile alâkalı tebliğlerinin hemen hepsini ruznameye ithal etmeğe, yerli ve yabancı âlimlerden herbirinin tebliği için 20 şer dakika zaman ayırmağa, ruznameye dahil olup ta zamanın müsaadesizliği yüzünden okunmasına vakit kalmıyan tezlerin Kongre kitabında bastırılmasına, umumî mahiyette olan tezlerin umumî celselerde ve hususî mahiyette olan tebliğlerin ve alelum münakaşaların komisyonlarda yapılmasına karar verdi.

19 eylül pazar günü İstanbulda toplanmış olan Kongre âzalarına Türk Tarih Kurumu Asbaşkanı Profesör Bayan Âfet tarafından Ertuğrul yatında bir çay ziyafeti verildi. Aynı zamanda Atatürk'ün Floryadaki Denizevi ziyaret edildi, ve Boğaziçinde geç vakte kadar devam eden bir deniz gezmesi yapıldı.

Kongre çalışmaları: Kongrenin birinci solanel celsesi saat 15 te Dolmabahçe Sarayındaki heyeti umumiye salonunda Türkiye Cumhuriyeti Atatürk'ün, vekillerin, ecnebiğ sefaret heyetlerinin birçok sayıların, kalabalık bir âzâ ve dinleyici kütlesinin huzurları ve Türk Tarih Kurumu Başkanı Hasan Cemil Çambel'in bir nutku ile açıldı. Bundan sonra reis, fahri reis ve reis vekilleriyle kâtiplerin seçimleri yapıldı. Kongre riyasetine Kültür Bakanı Saffet Arıkan, fahri reisiğe Cenevre Üniversitesi profesörlerinden Pitar ve reis vekilliklerine Türk Tarih Kurumu Asbaşkanı Profesör Bayan Âfet, ve Başkan Hasan Cemil Çambel ve Asbaşkan Halil Ethem seçildi.

Kongre reisliğine seçilen Kültür Bakanı Saffet Arıkan tarafından Kongrenin maksat ve gayelerini izah eden kısa bir nutuk söylendikten sonra, encümenlerin intihabına geçildi. Bundan sonra Türk Dil Kurumu ile Ankara Tarih Fakültesi namına Kongreye muvaffakiyet temenni eden nutuklar söylendi. Bunu Profesör Pitarrın fahriğ reisliğe seçildiğinden dolayı teşekkürü ifade eden ve Kongredeki ecnebiğ profesörlerin hissiyatına tercüman olan nutku takip etti. İkinci celsede Asbaşkan profesör Bayan Âfet'in Kurumun Arkeolojik faaliyeti hakkında yaptığı bir tebliğ büyük bir alâka ile karşılandı. Bu tebliğden sonra Genel Sekreter profesör Muzaffer Göker'in Kurumun diğer ilmiğ ve idariğ faaliyetleri hakkındaki raporu dinlendi. Bunu müteakıp riyaset, muhtelif memleketler üniversite ve akademilerinden gelen tebrik ve temenni telgraflarını okudu, celse tatil edildi.

Aynı gün sabahleyin saat 11 de büyük merasimle Türk Tarih Sergisi ve ilk Türk Resim ve Heykel Müzesi açılmış ve büyük bir alâka ile gezilmiştir.

Müteakıp günlerde sabahları komisyonlarda, öğleden sonra Umumiğ Heyet toplantısında ruznameye dahil olan tezler okundu. Çalışmalar umumiğ bir alâka ile takip edildi. 25 eylülde Umumiğ Heyet toplantısında tezlerin tebliği tamam olduktan sonra, yabancı memleketleri temsil eden âlimler Kongrenin muvaffakiyetini Türk Tarih Kurumu çalışmalarının ehemmiyetini ve şimdije kadar alınan neticelerin dünya ilmi bakımından haiz olduğu ehemmiyeti tebarüz ettiren nutuklar söylediler, Türkiyede ikametleri esasında kendilerine karşı gösterilen nezaket ve hüsnü kabule teşekkür ettiler.

Reisin kısa bir nutkiyle Kongre kapandı.

O günün akşamı İstanbul Belediyesi tarafından Boğaziçinde âzalar şerefine bir akşam ziyafeti verildiği gibi, ertesi gün de Türk Tarih Kurumu Asbaşkanı Profesör Bayan Âfet tarafından Beylerbeyi Sarayında Kongreye iştirak eden tarih öğretmenleri şerefine bir çay ziyafeti verildi. Bu ziyafeti Atatürk yüksek huzurlarıyla şereflendirdiler.

Seyahatler: Türk Tarih Kurumu Kongre âzaları için Turova ve Alaca - Höyük'e olmak üzere iki seyahat tertip etmişti. Bu seyahatlerden en çok rağbet göreni Alaca - Höyük seyahati oldu. Tarih Kurumu tarafından iki senedenberi yapılan kazılarda elde edilen neticeleri yerinde görmek istiyen âlimlerden mürekkep olan bu kafiye, Türkiye Cumhuriyetinin merkezi olan Ankarada Belediyenin

misafiri olarak bir gün kaldı. Şehir ve müze gezildi; bundan sonra kabile Yozgat ve Çorum vilâyetlerinden geçerek Alaca - Höyük'e gitti, hafriyat yeri tetkik olundu. Mesainin muhtelif safhalarında ilmiğ usullere uyarlık hususunda gösterilmiş olan azamiğ dikkat herkesin nazarı dikkatini celbediyor; bulunan eserler üzerinde hararetli münakaşalar yapıyor; elde edilen neticelerin preistubar ve tarih bakımından fevkalâde mühim bir kıymet arzettiklerini ifade etmek hususunda herkes birleşiyordu.

Kabile dönüšte Boğazköy'e de uğrıyarak Ankara yolu ile İstanbula döndü. Aynı zamanda Turovaya hareket etmiş olan heyet te güzel tetkiklerle geçen seyahatlerinden avdet etmiş bulunuyorlardı. Böylece Kongre bilfiil hitama erdi.

Almanya, Avusturya, Bulgaristan, Fransa, İngiltere, Yunanistan, Romanya, Macaristan, İsveç, İsviçre, Çekoslovakya, Amerika, Yugoslavya, İtalya ilim muhitlerini temsil eden âlimlerin iştirakiyle beynelmilel bir mahiyet iktisap etmiş olan İkinci Tük Tarih Kongresinin ruznamesine dahil olan ilmiğ tebliğlerin büyük bir alâka ile karşılandıklarını, müzakerelerin büyük bir samimiyet, açıklık ve serbestilik havası içinde cereyan ettiğini, Türk tarihine ait meseleler etrafında cereyan eden çalışmaların müsbet neticeler verdiğini bilhassa kaydetmek lâzımdır. Kongreye gönderilen tezlerin ve bu münasebetle cereyan eden müzakerelerin bir kitap halinde bastırılması mukarrerdir. Türk Tarih Kurumu tarafından ortaya atılan ilmiğ hakikatler etrafında büyük bir âlim kitlesi birleşmiş bulunuyor. Bu neticeyi ilim âlemi için mesut bir hâdise olarak telâkki etmekte hakkımız vardır.

Türk Tarih Kurumu Belletenin bu sayısı ile Kongreye arzedilen tezlerden bazılarını okuyucularına sunmaktadır.